

Dr hab. Katarzyna Krzywicka, prof. nadzw. UMCS

Lublin, 2 lutego 2018 r.

Wydział Politologii

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Moniki Pauliny Sawickiej

„Międzynarodowe role średniego mocarstwa nowego typu. Analiza polityki zagranicznej Brazylii w latach 2003-2014”

napisanej pod kierunkiem dr hab. Artura Gruszczaka, prof. UJ

na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych, w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego

Przedstawiona do recenzji praca została napisana w języku polskim, liczy 589 stron, zawiera spis treści; spis tabel, wykresów i rysunków; wstęp (ss. 20); sześć rozdziałów podzielonych na dwie części, z których pierwsza (rozd. I, II) ma charakter teoretyczno-analityczny i wprowadzający; zakończenie (ss. 12); obszerną bibliografię (ss. 46) i dwa załączniki: wykaz wykorzystanych przemówień, wywiadów i artykułów polityków brazylijskich (ss. 11) oraz wykaz wywiadów przeprowadzonych przez autorkę rozprawy podczas wyjazdów studyjnych do Brazylii.

Oceniając, rozprawę doktorską Pani mgr Moniki Sawickiej wzięłam pod uwagę następujące kryteria: wartość podjętego problemu badawczego, zastosowane metody badawcze, konstrukcję rozprawy, jej poziom merytoryczny oraz wykorzystaną bazę źródłową.

Problem badawczy i jego wartość

Podjęty w dysertacji temat uważam za oryginalny i wartościowy w sensie poznawczym. W okresie sprawowania władzy przez Partido dos Trabalhadores, Partię Pracujących w Brazylii, na który przypadły, przede wszystkim, dwie prezydentury Luiza Inácio Luli da Silvy (2003-2010), nastąpił wzrost pozycji i roli państwa w systemie międzynarodowym. Wzrosło także zainteresowanie w środowisku badaczy, którzy zaczęli podejmować analizę pozycji i roli międzynarodowej Brazylii, posługując się kategorią „wschodzącego mocarstwa”. Recenzowana rozprawa obejmuje temat nadal pozostający w

głównym nurcie zainteresowania politologicznych badań naukowych, w obszarze stosunków międzynarodowych. W polskiej literaturze przedmiotu można wskazać wartościowe opracowania dotyczące międzynarodowej aktywności Brazylii, lecz kompleksowa analiza w ujęciu, które zaproponowała Autorka dysertacji, niewątpliwie poszerza obszar dotychczas podejmowanych badań.

W mojej ocenie temat został właściwie sformułowany i odpowiada treści pracy, której celem jest zdefiniowanie i analiza ról międzynarodowych Brazylii, jako średniego mocarstwa nowego typu, realizowanych w ramach polityki zagranicznej państwa w latach 2003-2014 (włącznie z okresem kadencji prezydent Dilma Rousseff). Przeprowadzona w czterech rozdziałach pracy analiza ról międzynarodowych Brazylii umożliwiła Autorce zweryfikowanie zasadności tezy o zaliczeniu Brazylii do grupy mocarstw średnich nowego typu, które zaznaczają swoją obecność w dynamicznie transformującej się rzeczywistości międzynarodowej, wyposażonych w zasoby i aspiracje wyrastające ponad tradycyjne mocarstwa średnie, którym jednak brakuje atrybutów i uznania wielkich mocarstw, dlatego dążą do ponownego zdefiniowania swojej tożsamości, miejsca i roli we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

W dysertacji zasługuje na uwagę i docenienie kompleksowy opis i analiza teoretycznej perspektywy badawczej. Autorka dokonała przeglądu i przeprowadziła analizę teorii ról międzynarodowych i koncepcji statusu międzynarodowego państwa, zasadnie wskazując analityczną użyteczność tych ujęć w podjętych badaniach. Przeprowadziła analizę kategorii teoretycznej roli i wykorzystania roli jako narzędzia analitycznego w konstruktywistycznych badaniach polityki zagranicznej państw. Dokonała omówienia kategorii teoretycznej mocarstw średnich nowego typu. Uzasadniła przyporządkowanie Brazylii do tej grupy w oparciu o cechy konstytutywne oraz behawioralne państwa. Odwołała się zasadnie do kategorii analitycznej „wspólnota polityki zagranicznej państwa”, podejmując w ujęciu historycznym identyfikację brazylijskich elit intelektualnych, które utworzyły tę wspólnotę. Dokonała analizy czynników wpływających na kształtowanie i redefinicję narodowych koncepcji ról Brazylii i wpływających na status międzynarodowy. Przeprowadziła analizę deklaracji ról, przedstawianego uzasadnienia, obrazu znaczącego innego kształtowanego w praktykach dyskursywnych brazylijskich polityków, percepcji oczekiwań partnera roli oraz brazylijskiej wspólnoty polityki zagranicznej. Podjęła analizę realizacji deklarowanych ról: integratora regionu, państwa budującego globalne koalicje Południa, państwa wspierającego rozwój Afryki i mediatora na Bliskim Wschodzie. Dokonała oceny spójności oczekiwań wobec ról międzynarodowych państwa, formułowanych przez wspólnotę polityki

zagranicznej Brazylii oraz oceny spójności ról deklarowanych i realizowanych przez Brazylię, a także ich wpływu na status międzynarodowy państwa.

Autorka rozprawy jako główną hipotezę badawczą wskazała założenie, iż Brazylia jest średnim mocarstwem nowego typu, które deklaruje i realizuje w polityce zagranicznej „zestaw ról międzynarodowych”, do których zaliczyła cztery role, po pierwsze, państwa promującego integrację regionalną; po drugie, kształtującego koalicje państw rozwijających się; po trzecie, wspierającego rozwój krajów afrykańskich i po czwarte, mediatora w regionie Bliskiego Wschodu. Wskazane przez autorkę role służą w jej ocenie Brazylii, do realizowania głównych celów państwa, a mianowicie zapewnienia zewnętrznych warunków sprzyjających dalszemu rozwojowi, w tym ekspansji gospodarczej, zwiększenia wpływu Brazylii na proces budowy i przekształcania najważniejszych instytucji współpracy międzynarodowej oraz uznania mocarstwowej pozycji Brazylii przez „światowe potęgi”. Wskazana główna hipoteza dysertacji została poddana pozytywnej weryfikacji w trakcie wywodu prowadzonego w czterech rozdziałach pracy. Dodać należy, że konstrukcja części analitycznej pracy, rozdziałów dotyczących ról międzynarodowych Brazylii (rozd. III-VI), została podporządkowana celowi zweryfikowania pięciu, przyjętych przez autorkę hipotez szczegółowych. Pierwsza hipoteza zasadza się na stwierdzeniu, iż Brazylia, dążąc do osiągnięcia wyznaczonych celów, realizuje role i wykorzystuje metody działania typowe dla nietradycyjnych mocarstw średnich, a mianowicie silną pozycję regionalną do promowania integracji w Ameryce Południowej i w regionie Ameryki Łacińskiej. W opinii autorki służy to budowaniu wizerunku „reprezentanta i lidera regionu na płaszczyźnie globalnej” i ułatwia państwu realizację drugiej roli, charakteryzującej mocarstwa średnie nowego typu - budowniczego koalicji globalnego Południa. Druga hipoteza zakłada, iż Brazylia odgrywa jednocześnie role typowe dla tradycyjnego mocarstwa średniego, a mianowicie mediatora i dawcy pomocy rozwojowej. Zdaniem autorki, sposób deklarowania i realizacji ról świadczy o dystansie przyjmowanym wobec nich przez państwo, wynikającym z ograniczonych zasobów i umiejętności państwa, a także braku gotowości do przyjęcia większych zobowiązań międzynarodowych. Trzecia hipoteza opiera się na założeniu, że implementując deklarowane role międzynarodowe Brazylia dążyła do przebudowy instytucji międzynarodowej współpracy gospodarczej, pomocy rozwojowej oraz mediacji w najważniejszych konfliktach, zagrażających światowemu bezpieczeństwu, co w ocenie autorki miało służyć zwiększeniu wpływu państw globalnego Południa na procesy decyzyjne. Kolejna hipoteza zasadza się na stwierdzeniu, iż wybór ról przez Brazylię uwarunkowało rozumienie tożsamości państwa, przesądzając o identyfikowaniu zajmowanego oraz pożądanego miejsca Brazylii w świecie.

W ocenie autorki o wyborze ról przesądziły czynniki o charakterze kulturowym, które umożliwiły elitom państwowym identyfikację więzi Brazylii z partnerami ról, przynależącymi do globalnego Południa oraz czynniki o charakterze prestiżowym, umocnienie pozycji państwa, zwiększenie jego widoczności i zapewnienie zwolenników inicjatyw międzynarodowych Brazylii. Piąta hipoteza, zakłada iż w latach 2003-2014 polityka zagraniczna była kształtowana przez elity państwowe, które definiowały Stany Zjednoczone Ameryki oraz państwa globalnej Północy jako potęgi hegemoniczne realizujące interesy odmienne bądź przeciwstawne celom, wartościom i interesom Brazylii, z tego względu, w ocenie Autorki, kreowany był wizerunek państwa asertywnie reprezentującego interesy globalnego Południa. Szósta hipoteza przyjmuje, iż dychotomiczny obraz świata podzielonego na bogatą Północ i biedne Południe, które Brazylię reprezentuje, prowadzi do niespójności oczekiwań brazylijskiej wspólnoty polityki zagranicznej. Ostatnia hipoteza zakłada, iż niespójność oczekiwań brazylijskich elit, zła sytuacja gospodarcza w okresie prezydentury Dilmy Rousseff, spadek zainteresowania polityką zagraniczną, utrzymywanie stosunków z państwami wschodzącymi potęgami, kosztem współpracy z pozostałymi państwami globalnego Południa, spowodowały osłabienie ról międzynarodowych realizowanych przez Brazylię, przyczyniając się zarazem do wewnętrznego konfliktu ról. Doktorantka dokonała wartościowego uściślenia zakresu badań i sformułowała zasadne pytania badawcze, nawiązujące do zamierzonych celów oraz przyjętych hipotez, odnosząc się do pięciu kwestii. Po pierwsze, ról międzynarodowych deklarowanych i realizowanych przez Brazylię w celu osiągnięcia zakładanych przez państwo celów. Po drugie, tożsamości, celów i pozycji w stosunkach międzynarodowych przypisywanej Brazylii przez przedstawicieli wspólnoty polityki zagranicznej państwa. Po trzecie, sposobu interpretacji i uzasadniania miejsca Brazylii w przekształcającej się rzeczywistości międzynarodowej przez elity państwowe, tworzące wspólnotę polityki zagranicznej oraz prezydentów i szefów dyplomacji. Po czwarte, zgodności deklarowanych przez państwo ról z realizowanymi. Po piąte, występowania konfliktu ról, a więc konfliktu wewnątrz deklarowanej i realizowanej przez Brazylię roli, oczekiwaniami stawianymi państwu przez przedstawicieli wspólnoty polityki zagranicznej lub partnerów roli.

Podsumowując, stwierdzam, że Doktorantka właściwie sformułowała problem badawczy i cel poznawczy rozprawy. Przyjęła wartościowe hipotezy i pytania badawcze, które stały się podstawą konsekwentnie przeprowadzonej w pracy szczegółowej analizy problemu.

Metody badawcze

Zastosowane ujęcia teoretyczne i metody badawcze zostały omówione we wstępie i dwóch pierwszych rozdziałach rozprawy. Doktorantka dokonała konstruktywistycznej analizy polityki zagranicznej Brazylii, wykorzystując teorię ról międzynarodowych jako narzędzie badawcze. Przyjęła indukcyjną metodę badania ról, na podstawie dobranego materiału, dokonując uogólnień indukcyjnych, następnie wykazując konsekwencję w stosowaniu zadeklarowanego podejścia badawczego zdefiniowała cztery role międzynarodowe w oparciu, o które dokonała opisu, analizy i wyjaśnienia polityki zagranicznej Brazylii w latach 2003-2014, weryfikując sformułowane hipotezy i pytania badawcze w trakcie wywodu prowadzonego w czterech rozdziałach pracy (III-VI). Zdefiniowane role międzynarodowe nie wyczerpują ról reprezentatywnych dla Brazylii w analizowanym okresie. Wybór czterech wskazanych w pracy ról Autorka uzasadniła, odwołując się do priorytetów polityki zagranicznej przedstawionych w exposé brazylijskich przywódców oraz szczególnego znaczenia przypisywanego partnerom tych ról, zidentyfikowanego na etapie analizy kształtowania koncepcji ról.

Odwołanie się do konstruktywistycznej analizy polityki zagranicznej Brazylii było zasadną decyzją Doktorantki, która przedmiotem analizy czyni tożsamość, znaczenia nadawane posiadanym zasobom materialnym, interpretacje własnego wizerunku, idee i wartości, do których państwo odwoływało się jako aktywny podmiot stosunków międzynarodowych w latach 2003-2014. Do analizy procesu tworzenia tożsamości Autorka wyodrębniła „wspólnotę definiującą tę tożsamość”, a mianowicie kategorię analityczną określaną jako „wspólnota polityki zagranicznej Brazylii”. Natomiast do analizy procesu samoodniesienia, zachodzącego wśród brazylijskich elit, wykorzystwała zaproponowaną przez interakcjonistów symbolicznych, teoretyczną kategorię „znaczącego innego” (the significant other). Badając dynamikę ról międzynarodowych Brazylii, Autorka uwzględniała ich interakcyjny charakter, stosunki państwa z partnerami ról w ramach określonego kontekstu warunkowanego strukturą systemu międzynarodowego. Do badania procesu przekształcania się ról i percepcji Brazylii została wykorzystana koncepcja Eduarda Jordana „wschodzących mocarstw średnich”, a zatem kategoria pojęciowa „średniego mocarstwa nowego typu”, państwa półperyferyjnego, które jest młodą demokracją, zmagającą się z problemem nierówności społecznych, przywiązującą dużą wagę do własnego regionu i jednocześnie aspirującego do umacniania swojej globalnej pozycji. Podzielam opinię Autorki pracy, iż aspiracje mocarstwa średniego nowego typu w połączeniu z nowymi możliwościami

stwarzanymi przez przekształcający się system międzynarodowy oraz znaczącymi zasobami, którymi dysponuje ta grupa państw, czynią mocarstwa średnie atrakcyjnym przedmiotem badań w dyscyplinie nauk o polityce.

Autorka, badając rolę integratora regionalnego, budowniczego koalicji globalnego Południa, dawcy pomocy rozwojowej dla Afryki oraz mediatora na Bliskim Wschodzie, przeanalizowała stosowane przez Brazylię na szczeblu regionalnym i ponadregionalnym instrumenty polityczne, ekonomiczne i kulturowo-ideologiczne. Wśród uwzględnionych instrumentów politycznych uwzględniła: liczbę i kierunki wizyt prezydenckich, stanowiska negocjacyjne Brazylii w organizacjach i forach międzynarodowych. Do analizy kształtowania koncepcji roli oraz jej realizacji wykorzystała jakościową analizę danych zastanych oraz dane pierwotne zgromadzone metodą częściowo ustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych, przeprowadzonych przez nią podczas badań terenowych w Brasílii, w czerwcu i lipcu 2015 roku. Walorem pracy jest wykorzystanie przez Doktorantkę techniki analizy danych statystycznych i zamieszczenie w pracy użytecznych tabel, wykresów i rysunków, które dobrze ilustrują i wzbogacają prowadzony wywód.

W mojej ocenie Autorka dysertacji wykazała się bardzo dobrym rozeznanieniem w zakresie politologicznych teorii, metod i narzędzi badawczych, umiejętnością ich właściwego doboru i wykorzystania. Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, iż w oparciu o przyjęte metody, podjęła próbę wypracowania własnego podejścia, uwzględniając specyfikę tematu, cel podjętych badań oraz przyjęte hipotezy.

Konstrukcja rozprawy

Zaproponowana przez Doktorantkę struktura rozprawy jest przemyślaną i uporządkowaną koncepcją wyjaśnienia podjętego problemu badawczego. Wstęp zawiera niezbędne elementy i uzgodnienia teoretyczne, aczkolwiek bardzo obszerny wywód (ss. 20) wymaga uporządkowania i wprowadzenia podziału wewnętrznego, co podniosłoby jego czytelność. Autorka wyodrębniła rozdziały pracy zgodnie z przyjętym wiodącym podejściem badawczym, zasadzającym się na analizie ról międzynarodowych Brazylii jako średniego mocarstwa nowego typu. Warto podkreślić, że każdy rozdział zawiera wartościowe wprowadzenie i skrupulatne podsumowanie wywodu. Podział wewnętrzny czterech rozdziałów jest symetryczny, w każdym są trzy podrozdziały, które zachowują

proporcjonalną symetrię również w zakresie merytorycznym. Każda z czterech zdefiniowanych ról międzynarodowych Brazylii analizowana jest po pierwsze, z perspektywy narracji brazylijskiej wspólnoty polityki zagranicznej, po drugie, dyskursu politycznego obecnego w wystąpieniach brazylijskich przywódców i polityków, po trzecie, realizacji roli. Czytelność tego wartościowego zamierzenia analitycznego byłaby większa, gdyby autorka ujednoliciła siatkę pojęciową wykorzystaną do opisu przebiegu postępowania badawczego w planie i w treści pracy. Za wartość konstrukcji pracy uważam dokonanie przez Doktorantkę proporcjonalnego podziału treści pracy, co znalazło odzwierciedlenie w wyodrębnionych rozdziałach i podrozdziałach, wątpliwość może budzić klarowność bardzo rozbudowanej wewnętrznej struktury rozdziałów i niekonsekwentnie stosowana siatka pojęciowa. Na ponowne podkreślenie zasługuje dbałość o podsumowanie wyводу w czterech, kluczowych dla podjętego problemu badawczego, rozdziałach (III-VI) dysertacji. Należy dodać, że dopełniony także został wymóg rozłączności treści rozdziałów.

Podsumowując, stwierdzam, że konstrukcja pracy odpowiada założonym celom i przyjętemu przez Autorkę podejściu badawczemu, umożliwiła logiczne przeprowadzenie wyводу argumentacyjnego, jest spójna i konsekwentna.

Poziom merytoryczny

W mojej ocenie dysertacja prezentuje bardzo wysoki poziom merytoryczny. Doktorantka wykazała umiejętności w zakresie określenia zadań badawczych i formułowania hipotez, odpowiedniego doboru metod i ich zastosowania, opanowania i rozumienia warsztatu pojęciowego. Praca ma charakter nowatorski na gruncie polskich badań politologicznych, jako pierwsza próba zdefiniowania i analizowania Brazylii jako średniego mocarstwa nowego typu w oparciu o zbadanie ról międzynarodowych tego państwa w okresie prezydentury Luiza Inácio Luli da Silvy i Dilmy Rousseff, polityków Partii Pracujących.

Doktorantka odwołała się do wypracowanych na gruncie nauk społecznych i stosunków międzynarodowych konstrukcji teoretycznych i niezbędnej w kontekście podjętej tematyki badawczej wiedzy oraz rozstrzygnięć. Za mankament należy uznać niekonsekwentne stosowanie politologicznej siatki pojęciowej, w wywodzie występują pojęcia potoczne i publicystyczne. Oryginalną wartością merytoryczną rozprawy jest przeprowadzona analiza polityki zagranicznej Brazylii, która pozwoliła Autorce uzasadnić założenie o

zaklasyfikowaniu państwa do grupy średnich mocarstw nowego typu. Jak zasadnie stwierdza w prowadzonym wywodzie, przemawiały za tym cechy konstytutywne państwa, a mianowicie nieskonsolidowany charakter młodej demokracji, endemiczna korupcja, wysoki poziom nierówności społecznych, średni/wysoki HDI i pozycja półperyferii w gospodarce światowej. Zdefiniowanie Brazylii jako średniego mocarstwa nowego typu uzasadniają także cele brazylijskiej polityki zagranicznej ukierunkowane na przebudowę istniejącego porządku międzynarodowego i umacniania pozycji międzynarodowej państwa. Podzielam zdanie, że decydujące znaczenie mają w tym kontekście zachowania Brazylii i wybierane przez państwo role międzynarodowe, które Autorka zdefiniowała i przeanalizowała. Ważnym i wartościowym aspektem przeprowadzonej analizy ról międzynarodowych Brazylii jest uchwycenie przez Autorkę ich dynamiki - zmian w zakresie ich realizacji, będące konsekwencją zmian w percepcji partnerów roli i przekształceń wzajemnych stosunków, a także dyskusji na temat tożsamości państwa, zmieniającym się i niedoprecyzowanym rozumieniu przynależności do różnych grup podmiotów sceny międzynarodowej, zróżnicowanej percepcji więzi ze „znaczącymi innymi”. Jak zauważa autorka przekładało się to na zróżnicowane oczekiwania elit brazylijskich wobec kształtowanej polityki zagranicznej i ról państwa. W konsekwencji świadomość braku spójności oczekiwań wywierała wpływ zarówno na sposób deklarowania ról, jak i ich realizację. Dobrym przykładem jest przeprowadzona w pracy analiza deklarowanej i realizowanej roli integratora regionu, która pozwoliła wskazać konflikt wewnątrz tej roli, generowany niespójnością oczekiwań i ograniczoną gotowością do poświęcenia się roli. Wysoko oceniam fakt, iż autorka dysertacji ma świadomość konieczności dopełnienia analizy polityki zagranicznej Brazylii i prowadzenia dalszych badań na temat oczekiwań partnerów ról, które umożliwiłoby weryfikację spójności ról deklarowanych i realizowanych z tymi oczekiwaniami oraz przeprowadzenie oceny ich efektywności. Należy także zgodzić się z opinią autorki, iż istnieje potrzeba prowadzenia dalszych badań ukierunkowanych na analizę ról międzynarodowych i polityki zagranicznej innych państw identyfikowanych jako średnie mocarstwa nowego typu. Przyczyniłoby się to niewątpliwie do rozwoju stanu badań i upowszechnienia stosowania kategorii teoretycznej „średnich mocarstw nowego typu”. Dużą wartość merytoryczną prezentuje zakończenie rozprawy, które zawiera syntezę osiągniętych wyników badawczych w formie wniosków.

Z satysfakcją stwierdzam, że Doktorantka rozstrzygnęła problemy, które były przedmiotem przyjętych założeń i sformułowanych pytań badawczych. Praca została dobrze

przygotowana pod względem językowym, aczkolwiek Autorka nie uniknęła błędów stylistycznych, a także językowych, które należałoby wyeliminować, myśląc o opublikowaniu dysertacji .

Wykorzystana baza źródłowa

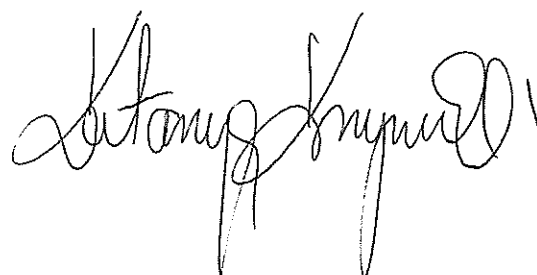
Doktorantka wykorzystwała bardzo obszerną (ss. 46), zróżnicowaną oraz interdyscyplinarną bazę źródłową, której podstawę stanowią pozycje obcojęzyczne, głównie w języku portugalskim oraz angielskim, a także polskim i hiszpańskim. Na podkreślenie zasługuje bardzo dobre wykorzystanie nie tylko obcojęzycznej bazy źródłowej, ale także bardzo dobra znajomość i wykorzystanie polskiej literatury przedmiotu. Wykaz źródeł został pieczołowicie opracowany z podziałem na kategorie wykorzystanych źródeł, znajdziemy w nim nie tylko dokumenty, np. Organizacji Narodów Zjednoczonych, BRICS, czy IBSA, ale także korespondencję dyplomatyczną i inne dokumenty udostępnione autorce przez Archiwum Historyczne Ministerstwa Spraw Zagranicznych Brazylii, ponadto raporty, informatory i statystyki, np. CEPAL, OPA, OECD, czy WTO. Autorka dysertacji sięgnęła do pamiętników i wywiadów prezydentów i dyplomatów brazylijskich, materiałów audiowizualnych i oczywiście do monografii i artykułów naukowych oraz brazylijskich dzienników i tygodników. Wykorzystała wyniki dwóch badań, przeprowadzonych przez Amaury'ego de Souza dla Brazylijskiego Centrum Stosunków Międzynarodowych. Warto przy tym podkreślić i docenić wykorzystanie przez Autorkę nie tylko oryginalnego dorobku zagranicznego, ale także dorobku polskich nauk społecznych i nauki o stosunkach międzynarodowych w zakresie teorii ról i statusu międzynarodowego państwa. Na podkreślenie zasługuje także wykorzystanie informacji zebranych w 14 wywiadach przeprowadzonych w czerwcu i lipcu 2015 roku z brazylijskimi dyplomatami, przedstawicielami IPEA oraz CEPAL-u w Brasílii.

Reasumując, Doktorantka zebrała i przeanalizowała imponującą liczbę różnorodnych i wartościowych źródeł z zakresu podjętego tematu badań. Wykazała się przy tym umiejętnością ich właściwego doboru i wykorzystania, a przede wszystkim bardzo dobrą ich znajomością.

Rozprawa doktorska Pani mgr Moniki Sawickiej jest oryginalnym rozwiązaniem podjętego w pracy problemu naukowego. Przyjęta metoda badań pozwoliła na trafne zdefiniowanie i prawidłowe zweryfikowanie analizowanych założeń badawczych. Autorka dysertacji wykazała się bardzo dobrą wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki o polityce, w zakresie stosunków międzynarodowych oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Podjęty przez Panią mgr Monikę Sawicką temat pracy doktorskiej ma wartość naukową i jest nowatorski na gruncie polskich badań politologicznych, przyczyniając się do rozwoju dyscypliny. W mojej ocenie przygotowana dysertacja zasługuje na wyróżnienie i opublikowanie z uwagi na jej wartość merytoryczną.

Praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w ustawie o stopniach naukowych i tytułach. Z pełnym przekonaniem wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Moniki Sawickiej do dalszego przebiegu postępowania.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Antoni Kopyński', with a stylized flourish at the end.